

Læs dig klogere på fremtiden

Ida Ebbensgaard anbefaler Inga Strömke: *Maskiner der tænker*, 2025.

Hvis kunstig intelligens har en superstjerne, er det den norske forsker Inga Strömke. Hendes bog, *Maskiner der tænker*, er et af de første, store samlende værker om generativ kunstig intelligens og står i dag som et standardværk.

Som forsker opdagede hun før mange andre, hvor magtfuld en teknologi kunstig intelligens er. Derfor satte hun sig et mål: At finde ud af, hvordan man sørger for at inddæmme det negative ved teknologien, samtidig med at vi udnytter de positive sider. Skal det ske, kræver det, at vi borgere i demokratiske samfund får en forståelse af, hvordan teknologien virker. Det er formålet med bogen: En nysgerrig, fascineret, men også kritisk tilgang til teknologien.

Bogen er en grundig indføring i både historien bag kunstig intelligens, dens bannerførere gennem tiden og i selve teknologien. Inga Strömke har gjort det til kernen i sin forskning at forstå, hvad maskinen har forstået – og det er sværere, end det måske lyder. For kunstig intelligens bygger på store matematiske netværk, hvor talrækkerne kan synes nærmest uendelige.

Maskinen fungerer grundlæggende anderledes end menneskers hjerne, og de er svære at se ind i. Man kalder det 'sorte bokse', ikke fordi der foregår magi eller anden hokuspokus derinde, men fordi modellerne ikke er designet til, at mennesker skal kunne forstå dem.

Inga Strömke sammenligner det i bogen med at tale med rumvæsener. Det lyder som mennesker, men samtidig slet ikke alligevel. For lige så kaotisk, der ser ud på indersiden, lige så overvældende kan det være, hvordan maskinerne er i stand til at frembringe sammenhænge, som vi mennesker ikke kender til.

Nogle gange går det galt på måder, vi som mennesker ikke kan forudse: For eksempel når en model skal lære at skelne mellem et billede af en ulv og en husky-hund. Den klarer sig fremragende i lang tid. Indtil den begynder at lave mærkelige fejl. Da forskerne går den efter, viser det sig, at måden, den adskiller ulv fra husky, er ved at konstatere, om billedet har sne i baggrunden. Sne = ulv, ingen sne = husky. For den sammenhæng fandtes i dens træningsdata, og det var mere gennemgående end øjnernes og tændernes form. Og voila: Et billede af en ulv i et snefrit miljø, og maskinen kategoriserer den som en husky.

Inga Strömke viser med bogen, at de store mængder af data til rådighed om brugerne giver teknologiselskaberne bag en stærk magt over os. De kan bedre end os selv forudse vores depressioner og forelskelser – og reagere kommercielt på den baggrund. Den præcise gennemgang burde være obligatorisk pensum for enhver skoleelev, omend vi nok i hvert fald er på gymnasieniveau, før bogen er velegnet. Derfor bruger bogen også god tid på at forklare, hvorfor reguleringen af kunstig intelligens er så vigtig – og hvorfor modellerne i høj grad bør funderes på menneskelige værdier, såkaldt 'alignment'.

Inga Strömkes bog er en gedigen grundbog, tilgængelig uden at være poppet, skrevet af en stærk faglig forfatter. Den peger mange år ud i fremtiden og anbefales på det kraftigste.

Ida Ebbensgaard er uddannet journalist, er forfatter og ekspert i AI. Hun har været chefredaktør på Zetland, udlandsredaktør på Berlingske og vært på DR. I 2023-2024 var hun Fyens Stiftstidendes fellow på Syddansk Universitet, hvor hun undersøgte, hvordan kunstig intelligens rummer både potentialer og problemer for dansk journalistik. På baggrund af den undersøgelse skrev hun bogen *"Ægte: en lille bog om kunstig intelligens"*.

Læs dig klogere på fremtiden

Ida Ebbensgaard anbefaler Olga Ravn: *De Ansatte*, 2018.

Olga Ravns dybt originale science fiction-bog fik med rette blændende anmeldelser og var i spil til den prestigefyldte *International Booker Prize*. Bogen er en kort roman, fortalt som en række vidneudsagn af de ansatte på et rumskib, det sekstusinde skib. De ansatte, som også er bogens titel, er besætningen på skibet. Den består både af ægte mennesker og syntetiske mennesker, som betegnes som "menneskelignende". I andre universer kunne de hedde androider eller robotter.

Rumskibet er nået til en planet. Nyopdagelsen, og her har de fundet nogle 'objekter', som de har taget med ind i skibet. Objekterne udsender dufte og lyde, lægger æg, og de påvirker de ansatte, der begynder at danne bånd til dem. Og nu begynder balancerne på skibet at ændre sig.

Ironien er, at jo mere de menneskelignende begynder at ligne mennesker, jo dårligere ansatte bliver de! For mennesker er besværlige, de har længsler og vrede og krav. De menneskelignende begynder at trække sig, sætte sig for sig selv til frokost. Så ved vi som læsere godt, at fanden er løs i Mælkevejen, for det er begyndelsen til et oprør. På den måde trækker bogen på mange sci-fi-gyserhistorier: I rummet kan ingen høre dig skrike.

Bogen trækker da også referencer til klassisk rum-scifi som *Alien*-filmene og *Rumrejsen 2001* – og har også et slægtskab med Ursula K. Le Guins bøger. Ikke mindst pga. forholdet til de ansattes køn, som ikke kan aflæses af bogens vidneudsagn. Et fænomen, der har vakt den tjekkiske oversætter besvær, fordi man på tjekkisk ikke kan lade være med at kønne sproget og dermed træffe et valg, som ikke er givet af originaludgaven.

Men selvom tingene bestemt ikke går som planlagt, er bogen ikke en gyser. Man befinder sig mere i 'the uncanny valley', altså det ubehagelige rum, hvor det velkendte og det fremmede blander sig.

At formen på bogen er vidneudsagn til en anonym ledelse langt, langt væk betyder, at hele sci-fi-universet tilsættes et stæk af DJØF. Det er ikke for ingenting, at bogen bærer undertitlen "en arbejdspladsroman".

Olga Ravn leger med forestillingen om, hvad vi overhovedet vil sige et menneske er. De menneskelignende ansatte ligner os ikke bare fysisk, men har også en indre bevidsthed, der får dem til at tænke over deres egen væren. Som når en af dem reflekterer over, hvor deres drømme og længsler kommer fra – for eksempel oplevelsen af egemos, selvom man aldrig har været i nærheden af et egetræ.

En hel perlerække af dilemmaer åbenbarer sig. En af de menneskelignende ansatte sætter det præcist op: "Jeg ligner et menneske og føler mig som et menneske, jeg består af de samme dele." Så hvorfor er det egentlig 'finere' at være født end at være skabt? Hvad vil det overhovedet sige at have en bevidsthed? I et andet vidneudsagn fortæller en, at den har mistanke om, at den slet ikke har en krop, slet ikke eksisterer rigtigt, men blot er bevidstheden fra sin afdøde krop, som "en grøn stikling". Et andet væsen indeholder ikke én, men to personligheder. Skørt og fedt.

Bogen bliver et spejl af de store spørgsmål, vi må stille til den kunstige intelligens, der bruser frem i verden i disse år. Vi er allerede et sted i dag, hvor det er svært, nogle gange umuligt, for mennesker at skelne mellem en maskine og et menneske. Der er utallige eksempler på, hvordan mennesker kan danne relationer med chatbotter, som opleves dybe og ægte for mennesket. Kærlighed, venskab, fortrolighed. De har ingen bevidsthed, det er teknologi. Men hvordan vil vi egentlig definere det, altså tjekke det? Og giver den skelnen overhovedet mening?

At sætte den slags spørgsmål ind i fiktion og flytte det nogle årtier ud i fremtiden er en fremragende genvej til at diskutere disse svære, men spændende spørgsmål.

Ida Ebbensgaard er uddannet journalist, er forfatter og ekspert i AI. Hun har været chefredaktør på Zetland, udlandsredaktør på Berlingske og vært på DR. I 2023-2024 var hun Fyens Stiftstidendes fellow på Syddansk Universitet, hvor hun undersøgte, hvordan kunstig intelligens rummer både potentialer og problemer for dansk journalistik. På baggrund af den undersøgelse skrev hun bogen "Ægte: en lille bog om kunstig intelligens".

Læs dig klogere på fremtiden

Jakob Stegelmann anbefaler Mary Shelley: *Frankenstein*, 1818/2014.

Det er utroligt, at en 200 år gammel bog virker så stærkt og stadig er så inspirerende og så moderne.

Dét er følelsen, jeg sidder med, hver gang jeg læser Mary Shelleys *Frankenstein*. Historien om videnskabsmanden, der er besat af sit projekt om at bygge et kunstigt menneske og bringe det til live, er så fyldt med alle de overvejelser, vi mennesker går med, når vi møder nye tanker og ser en udvikling, der til tider virker naturstridig.

Når jeg læser Mary Shelleys ord – som hun lægger i munden på historiens hovedpersoner, når de fra hver deres side beretter om de ubegribelige hændelser – rystes jeg af deres ægthed. Af de mange klare, stærke følelser, hun lader dem formidle, samtidig med at plottet gang på gang overrasker med nye drejninger og helt forrygende chok.

For *Frankenstein* er en gyser. Det er en krimi, en monster-historie, et science fiction-eventyr og en historie om, hvad manisk besættelse kan medføre for alle involverede. Og selv om Mary Shelleys sprog selvfølgelig afslører, hvornår den er skrevet, er der intet forældet eller svært forståeligt – især ikke i den fremragende oversættelse af Jakob Levinsen. Endnu et vidnesbyrd om, at oversættere også er skabere, og at deres arbejde er en kunstnerisk indsats i sig selv. Jeg har også læst den på engelsk, men fremover vil jeg foretrække den danske udgave.

Læsningen af *Frankenstein* bringer også mængder af associationer til alle de film- og tegneserietolkninger, den har affødt. Og selvom de fleste af dem gør, hvad der passer dem og fabulerer vildt, så bevarer mange af dem alligevel essensen.

Boris Karloffs sminke fra den legendariske 1931-film, Peter Boyles vidunderlige version fra Mel Brooks' 1974-film, de smukke tegninger af Bernie Wrightson fra 1983 – og selvfølgelig den seneste filmudgave, hvor Jacob Elordi spiller skabningen og udtrykker al den sorg og vrede, han rummer. Instruktøren Guillermo del Toro har drømt om at lave den, lige siden han så Karloff-klassikeren som 12-årig.

Frankenstein smitter nemlig, man bliver besat af den – samtidig med, at den rummer en advarsel, der gælder til hver en tid. Ikke alle store planer bør realiseres...

Jakob Stegelmann er forfatter, science fiction-nørd og entusiastisk spil-, tegneserie- og filmformidler. Han er særligt kendt for *Så Er Der Tegnefilm* og *Troldspejlet*.

Læs dig klogere på fremtiden

Jakob Stegelmann anbefaler Ernest Cline: *Ready Player One*, 2018.

Hvad er virkeligt? Med en verden præget af krig, energikrise, hungersnød og klimaforandringer kan man godt forstå, at eskapisme er tilløkkende. Det er fristende at forsvinde ind i et computerspil eller en god bog og glemme den virkelige verden for en stund, men i romanen *Ready Player One* tager Ernest Cline lige konceptet ét skridt videre – her foregår størstedelen af handlingen i det virtuelle univers OASIS, der er langt mere end bare et computerspil.

Her flygter menneskene ind, så snart de kan komme til det, og det gør bogens hovedperson, Wade Watts, også. Både for at undslippe verdens elendighed, men også for at deltage i en gådefuld jagt, der kan gøre ham til milliardær.

Bogen beskæftiger sig meget med dilemmaet om at tilbringe størstedelen af sit liv i en verden, der føles virkelig, men ikke er det. I 2044 foregår Wades hele sociale liv online i en parallel virkelighed, men gør det hans venskaber og oplevelser mindre virkelige? Især med den massive fremgang af AI i vores samtid er det en diskussion, der bliver mere og mere vedkommende. Og med Mark Zuckerbergs eksperimenter med Metaverse er sådan noget som OASIS måske ikke så langt ude i fremtiden endda.

Ready Player One er måske ikke et stort litterært mesterværk, men mindre kan jo gøre det, for den er først og fremmest en spændende og eventyrlig historie propfyldt med krævende gåder – og ikke mindst nostalgiske minder.

Bogen er nemlig et overflødhedshorn af popkulturelle referencer fra 1980'erne, hvilket den både er berømt og berygtet for. Selvom de hundredvis af referencer er til gode ting som *Monty Python og de skøre riddere*, *Dungeons & Dragons*, *Pac-Man* og *John Hughes*-film, kan de næsten stoppe flowet i historien. På den anden side: hvis man selv elsker film, spil og musik fra den periode, så er det en ren og skær nydelse at nikke genkendende til de mange titler.

Det er den ultimative 1980'er-nørdfantasi, der vækker alle de bedste minder frem.

Historien var oplagt at filmatisere, og Steven Spielbergs filmudgave fra 2018 er da også værd at se, ikke mindst fordi de mange film og spil-referencer fungerer bedre her, da det kan gøres med billeder og lyd i stedet for med ord. Er bogen så alligevel bedre? Ja, men hvorfor ikke opleve begge dele?

Jakob Stegelmann er forfatter, science fiction-nørd og entusiastisk spil-, tegneserie- og filmformidler. Han er særligt kendt for *Så Er Der Tegnefilm* og *Troldspejlet*.

Læs dig klogere på fremtiden

Jakob Stegelmann anbefaler Andy Weir: *Project Hail Mary*, 2022.

Andy Weir blev kendt for bogen (og senere filmen) *The Martian*, om en astronaut der skulle overleve alene på Mars. Han skriver den slags science fiction, hvor videnskaben er så reel og korrekt som muligt, og jeg vil vove at påstå, at hans nyeste bog, *Project Hail Mary* fra 2021 (på engelsk), er endnu bedre end *The Martian*.

Den starter med noget af et mysterium, for hovedpersonen vågner op på et rumskib i et andet solsystem uden at ane, hvem han er, eller hvad han laver der. Gradvist finder han ud af, at han er skolelæreren Ryland Grace, og han er på en ren selvmordsmission for at redde jorden og hele menneskeheds fremtid.

Bogen veksler mellem nutiden i rummet og fortiden på jorden gennem flashbacks, og det er spændende at stykke hans fortid og mission sammen bid for bid.

Det bedste ved *Project Hail Mary* er – igen – Andy Weirs brug af videnskab. Det er virkelig science fiction med tryk på science, for han formår at få læseren til ikke bare at forstå, men også tro på alt, hvad der sker undervejs. Aldrig har fysik og matematik forekommet så nervepirrende! Der er uendelige beregninger, hypoteser og videnskabelige forsøg gennem hele bogen – og man tager næsten sig selv i at bide negle i spænding over udfaldet, når han afprøver en af sine mange teorier.

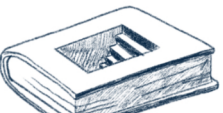
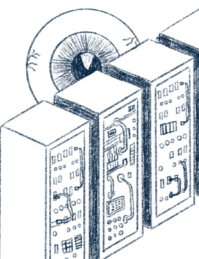
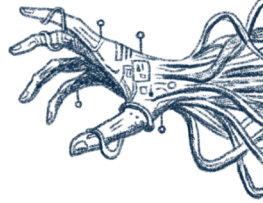
En masse tal, en jord der er ved at gå under og en mand på en selvmordsmission – det lyder måske virkelig deprimerende. Men selvom situationen er så dødsensalvorlig, har hovedpersonen beholdt sin humor og selvironi, så bogen er på ingen måde tung at komme igennem – faktisk er den til tider virkelig sjov. Og samtidig hjerteskræende. Der er ikke langt fra latter til tårer.

Ryland Grace er meget analytisk, men også menneskelig og relaterbar, og det er både rørende og gribende at følge med i, hvad langvarig isolation og ensomhed kan gøre ved et menneske. *Project Hail Mary* er faktisk en hjertevarm bog om håb, både for det enkelte menneske og hele menneskeheden, og om at overkomme sin værste frygt – og ikke mindst om værdien af venskab. Det er ikke småting.

Og fra foråret 2026 lander filmatiseringen med Ryan Gosling i hovedrollen.

Jakob Stegelmann er forfatter, science fiction-nørd og entusiastisk spil-, tegneserie- og filmformidler. Han er særligt kendt for *Så Er Der Tegnefilm* og *Troldspejlet*.

Læs dig klogere på fremtiden

Christiane Vejlø anbefaler Hartmut Rosa: *Det ukontrollerbare*, 2020.

Jeg er meget optaget af, hvad maskinernes evindelige effektiviseringsbehov og stræben efter perfektion betyder i menneskelivet. Hartmut Rosa er en af de tænkere, jeg synes, fanger det bedst.

Det ukontrollerbare er en lille, kompakt introduktion til Rosas grundidé: at moderne mennesker lever i en verden, vi forsøger at beherske – og at netop denne stræben efter kontrol gør verden fjernere for os.

Rosa undersøger, hvordan vi gennem teknologi, planlægning og effektivisering prøver at indfange livet, så vi kan styre det, optimere det og forudse det. Men paradokset er, at jo mere vi forsøger at indhegne verden, desto mere undslipper den os.

Vi får materiel tryghed, stigninger i viden og en overflod af muligheder – og alligevel oplever mange en grundlæggende uro, fremmedhed og meningsløshed. Rosa kalder denne tilstand et tab af resonans: den levende, gensidige relation mellem menneske og verden.

Resonansen er netop det, vi oplever, når der er kontakt, gensidig relation og et levet liv mellem mennesker. Eller mellem mennesker og natur eller kunst. Resonans kan ikke fremkaldes på kommando, og vi ved jo også, at livets mest betydningsfulde erfaringer opstår dér, hvor vi ikke har fuld styring. Det gælder kærlighed, kunst, natur, sygdom, forældreskab – alle områder, hvor vi må acceptere, at oplevelsen ikke lader sig programmere.

Det ukontrollerbare er oplagt for læsere, der interesserer sig for en filosofisk tilgang til forholdet mellem mennesker og teknologi. Det er en bog, der både udfordrer og giver en slags ro. En særlig påmindelse om, at det vigtigste i livet ikke kan tvinges frem, men ej heller kan udelukkes.

Christiane Vejlø er forfatter til *Argumenter for Mennesker og Arbejdslivets dilemmaer – AI*. Hun er vært på fremtidspodcasten *Så må du have held og lykke med det, i hvertfald* og er på vej med ny bog om AI og mennesker.

Læs dig klogere på fremtiden

Christiane Vejøl anbefaler Andreas Lieberoth: *Den store skærmkamp*, 2023.

Der er mange holdninger til børn og skærme. Jeg har selv beskæftiget mig med emnet i over 20 år. Som kendetegn ved debatten har mange luftet meninger, der er baseret på deres egne anekdotiske historier og antagelser frem for indsigter, forskningen kan underbygge.

Det er helt afgørende, at vi forholder os til, hvordan teknologien påvirker os som mennesker. Men det kan betale sig lige at trække vejret og ikke bare halse efter den nyeste skræmmekampagne. Her kommer Andreas Lieberoth ind.

Med bogen *Den store skærmkamp* tager han et fagligt underbygget livtag med et af de mest omdiskuterede spørgsmål i vores samtid: Hvad gør skærme egentlig ved os og vores børn? Andreas Lieberoth – forsker i psykologi og erfaren formidler – går systematisk til værks for at finde ud af, hvad forskningen faktisk viser, når man skræller alarmsnak, skam og moralpanik væk.

Lieberoth gennemgår med sikker hånd den eksisterende viden om trivsel, læring, afhængighed, sociale relationer og unges mentale sundhed – og gør det med blik for nuancer frem for skråsikkerhed. Han argumenterer for, at skærme hverken er en entydig trussel eller et mirakelmiddel, men en del af et komplekst miljø, hvor menneskers værdier, vaner og kontekster betyder mindst lige så meget, som teknologien i sig selv.

Som læser får man en guidet tur gennem forskningsfeltet krydret med forfatterens egne erfaringer som far i en digital tidsalder. Det er en bog, der både afdramatiserer og oplyser. Og så viser den, hvorfor enkle forklaringer sjældent holder, og hvorfor vi i stedet har brug for viden, proportioner og langsigtet pædagogisk dømmekraft.

Bogen giver (heldigvis) ikke de nemme færdige svar, men gør læseren bedre i stand til at tænke, vurdere og handle selv. Det er et stærkt bidrag til en debat, der alt for længe har været præget mere af skræmmekampagner, end et fagligt funderet fokus på de steder, hvor vi virkelig bør sætte ind.

Christiane Vejøl er forfatter til *Argumenter for Mennesker* og *Arbejdslivets dilemmaer – AI*. Hun er vært på fremtidspodcasten *Så må du have held og lykke med det*, i hvertfald og er på vej med ny bog om AI og mennesker.

